

Отчетен доклад на УС на АБА за периода VI. 2012 – IV. 2016 г.

Уважаеми колеги,

Изминаха осем години от учредяването на Асоциацията на българските археолози (АБА) на заключителното заседание на XLVII Национална археологическа конференция в Шумен - 27.05.2008 г., и четири години от Общото събрание на АБА през 2012 г. в Бургас, когато бяха избрани ръководните органи на асоциацията за втория мандатен период.

Какво успя и не успя да свърши УС на асоциацията?

Съгласно Устава и Правилника на АБА, Общо събрание се провежда веднъж годишно. До лятото на 2012 г. АБА изпълни всички законови изисквания - регистриране на сдружението в Софийски градски съд (вписване в регистъра 06.08.2012), вписване в регистъра „БУЛСТАТ“ на агенцията по вписванията и в Централния регистър на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност в Министерството на правосъдието.

На базата на изискванията на Устава и Правилника на АБА и натрупания организационен опит от първия мандатен период, работата на УС и организацията протичаха като цяло ритмично с известен „застой“ в месеците на активна теренна работа на колегите.

Представяме обобщен отчет за дейността на АБА, следвайки съдържанието на приетите на ОС от 2012 година *Основни насоки за развитие на сдружението и Програма за осъществяване на дейността* му за периода 2012-2016 г..

I. Организационни и административни въпроси.

Прием на нови членове съгласно изискванията на устава. АБА бе учредена от 110 колеги. Нови членове бяха приемани в междинните периоди и утвърждавани на общите събрания. Към момента сдружението има 185 члена, 18 от тях са със статут на почетни членове, приети съгласно изискванията на Устава на ОС на 30.11.2009 г.

През отчетния период ни напуснаха завинаги колегите Хенриета Тодорова, Люба Огненова Маринова, Цоня Дражева, Петър Теодосиев, Тотю Тотев, и Ирина Щерева.

Идеята за създаване и отпечатване на членски карти бе обсъдена на две годишни събрания, бе утвърден един от предложените образци и през следващите месеци ще бъде осъществявано отпечатването на членските карти, по реда утвърден от УС – в началото най-изрядните членове, след това останалите.

През отчетния период приходите на асоциацията са само от въстъпителни вноски и членски внос. За целия отчетен период те възлизат на **8870 лв.** В банковата сметка на АБА (справка от 11.04.2016) има положително салдо от **1861.00 лв. (в момента няма в брой)**. Разходите са за счетоводно обслужване, хостинг и заплащане за техническото изпълнение на сайта, електронното списание на АБА (хонорари за предпечат, редакция и превод на текстове на английски, диск за архивиране на списанието), банкови такси, административни разходи, и възлизат на **7009 лв.** (подробна справка и документация е представена на КС)

Справките в списъка на редовните членове и внесените суми през четирите години показват, че голяма част от членовете на асоциацията не са редовни. Тази ситуация трябва да се промени и за това са нужни усилията не само на УС. Тези думи ги повтаряме от години, без особена промяна. Въпреки, че през последните години се увеличи броят на колегите, които внасят членския си внос по банков път, все още разчитаме на кампанийното събиране на членски внос по време на отчитане на археологическите проучвания в НАИМ през пролетта. Предстои на настоящото събрание да се вземе решение, което да стимулира по-голяма дисциплина сред членовете на АБА. Предложението е да се коригира текстът на чл. 12. (1) т. 3 от Устава на АБА и да се определят конкретни условия, чието неизпълнение води до изключване на нередовните колеги.

Счетоводните баланси на АБА са изготвяни с помощта на лицензирани счетоводни фирми и е представяна на НАП годишната данъчна декларация за изтеклите години. Съгласно изискванията на ЗЮЛНЦ, чл. 46, УС представя доклад в изисквания период за вписване в Регистъра на юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност към Министерство на правосъдието.

Подобряване на структурата и ефективността на сайта на АБА за контакти, дискусии, обмен на информация и пр. Сайтът на асоциацията функционира. На него се поместват всички важни документи. След развиването на идеята електронното списание да функционира и като портал на АБА, УС прие, че ще бъде по-атрактивно и по-функционално за динамичен контакт с колегията, ако във форумите се представя актуална информация, а чрез линк към сайта на асоциацията има достъп до основните документи. За съжаление липсва сериозна активност от страна на колегите.

Проучване на възможностите за спонсориране на АБА с цел подпомагане на дейността ѝ. През целият период беше следена информацията за програмите за държавно финансиране на ЮЛНЦ. За съжаление, във философията на държавата не се появиха реални възможности за подкрепа на сдружения от типа на АБА. Бяха

търсени възможности за спонсорство от финансови институции, но до конкретни действия и резултати не се достигна. Контактите с конкретни банкови институции показаха, че едно са предварителните разговори, а друго конкретните благоприятни решения. Има и обективни причини. Спонсорството, не само в областта на културата, не беше развито на законодателно ниво в посока реално стимулираща икономическите субекти да приемат с охота предложения за подпомагане/спонсориране на ЮЛНЦ, като нашата асоциация. През 2015 г. бяха направени консултации и с представители на ръководството на МК за възможни форми на помощ, но не беше намерен удовлетворяващ модел. Усилията в тази посока и търсенето на други възможности, обаче, трябва да продължат.

II. Конкретни действия и инициативи за осъществяване на основните цели на АБА (съгл. чл. 5 от Устава и чл. 2 от Правилника за дейността на АБА)

1. Мониторинг и съдействие при създаването и влизането в действие на подзаконовите актове на Закона за културното наследство и други в областта на професионалната дейност на АБА.

- Реакцията на АБА на внесенят в НС през август 2012 на ЗИД на ЗКН с много опасни за действащите процедури и органи в областта на археологическите проучвания и по отношение на прерогативите и функциите на НИНКН (*пресконференция в БТА*) и други неправителствени организации затрудни бързото приемане на този законопроект. До края на 2012 г. последователно беше отстоявана позицията на асоциацията (заедно с представителите на НАИМ) – пред МК, в НС, пред медиите (интервюта и участия в предавания и др.), които недвусмислено застанаха на наша страна. Приемането на ЗИД-а на ЗКН се забави (проблемите на ГЕРБ в края на предишния му мандат отклониха вниманието към този проект) и в крайна сметка не се случи.

Още в началото на 2013 година УС започна да обсъжда създаването на документ, който да бъде основа за преговори с парламентарните партии за подобряване на нормативната база. През април той беше финализиран и в началото на май документът "**Археологическото културно наследство 2013 – 2017: Идеи за промяна**" бе качен на сайта на АБА. След формирането на „кабинета Орешарски“ бе осъществен контакт с новото ръководство на МК. През есента на с. г. беше осъществена среща с министър П. Стоянович. Основа за нея беше този документ. Бяха обсъдени всички сериозни проблеми в сферата на археологическите проучвания, на политиката по опазване на културното наследство (с акцент върху археологическото), проблеми в принципите и провеждането на конкурси за директори и уредници в музеите и въпросът за статута им.

По предложение на АБА, през есента на 2013 година беше сформирана *междуведомствена група, която да събира информацията и съдейства за по-добър синхрон в планирането, финансирането и изпълнението на всички етапи от археологическите проучвания по трасетата на инфраструктурните проекти* между представители на Министерството на културата, Министерството на регионалното развитие, Агенция пътна инфраструктура, Националният археологически институт с музей при БАН и АБА. Но работни заседания досега не са проведени.

Като отзвук на желанието на МК да осъществи по-благоприятно финансиране на редовните археологически проучвания бихме тълкували усилията и осигурените от зам. министър В. Кръстева 2 380 000 лв. за лятната кампания през 2014 г. Тяхното разпределение, при ясни критерии и изисквания, предостави за пръв път значително повече от обичайните средства за голяма група археологически обекти от различен характер.

В края на 2014 година, на среща със заместник-министър Б. Петрунова беше актуализирано предложението към МК за обсъждане на **Проект-а на Концепция за критерии и правила за държавнобюджетно финансиране на плановите годишни проучвания в Р България**. Основната идея на концепцията е да се въведе кандидатстване в три категории проекти, разделени съобразно следните критерии: 1. категоризация по ЗКН, 2. научна стойност, 3. степен на застрашеност, 4. перспективи за проучване, 5. защитими перспективи за експониране и/или развитие като обект на културното наследство.

Беше създадена работна група в МК с участие на представители на АБА и НАИМ, която предложи нови **ПРАВИЛА за предоставяне на целева финансова подкрепа за теренни археологически проучвания и теренна консервация**, изработени в унисон с основните идеи в Концепцията, и на тази база, през май 2015 г. бяха разпределени средствата от МК – за съжаление само обичайните 500 000 лв. – твърде недостатъчни. Това породидеята за обсъждане на ОС на АБА в Гоце Делчев на 28.05.2015 г. на възможности за търсене на адекватно финансиране на редовните археологически проучвания. Предложената от Б. Петрунова идея за нов, неприлаган досега източник на финансиране на дейности по проучванията, консервацията и експонирането на културни ценности, чрез специална «такса» в туристическата дейност, не проработи. През 2016 година, вероятно за редовни археологически проучвания отново ще бъдат разпределени мизерните 500 000 лв., въпреки наличните Правила, даващи възможност за прозрачно, разумно и разположено във времето проектно финансиране на археологическите проучвания.

Не може да не отбележим с горчивина, че в същите тези години продължи практиката на финансиране чрез постановления на Министерски съвет със значими суми, надхвърлящи далеч бюджета на МК за редовни проучвания (въпросните 500 000 лв.), на «богоизбрани» обекти. Двойният стандарт в сферата на изучаването и опазването на културното наследство е не само унизителен за «редовите» археолози, той има и деморализиращо въздействие върху колегията и «широката публика». Ако добавим непрозрачните механизми за избор на обекти и фирмите осъществяващи проектите по т. нар. Туристически атракции, при които бяха «усвоени» много милиони, ситуацията придобива още по-неприятни краски.

АБА участва със свои представители в предварителните срещи в НС и в МК за обсъждане на промени в ЗКН.

Изработихме и депозирахме през декември 2013 г. предложенията на АБА за промени в отделни текстове на закона. Отразени бяха всички проблеми, които стояха пред нас в предходния период. Предложихме и връщане на оригиналния текст на чл. 12 (2) – „*Министерският съвет приема стратегия за управление и опазване на културното наследство и план за действие за срок 7 години по предложение на министъра на културата след широко обществено обсъждане с участието на заинтересовани научни, културни и неправителствени организации.*” като основа за реална промяна на цялата система за опазване на културното (и особено археологическото) наследство на България.

След формирането на работни групи през 2014 г., наши представители участваха в заседанията на групите за Недвижими и Движими културни ценности. Предложението ни за чл. 12 бе възприето и бе вписано към (работния вариант) на новите предложения за ЗИД. Работата, за съжаление вървеше мудно и в хода на смяната на правителства реално замря през 2015 г.

В началото на 2016 г. МК сформира отново подобни работни групи, които да формулират идеи за корекции и промени в ЗКН в различни негови части. АБА бе поканена да участва с двама свои експерти в тези групи. Дано новата кампания има по-креативни резултати.

АБА отговори положително на желанието на ръководството на НАИМ да се инициират промени в ЗКН (чл. 150) и НИТАБ, в частта за образователните и професионалните критерии за получаване на разрешения за археологически проучвания. Съдбата на тези предложения развити в ЗИД-а на ЗКН, внесен през лятото на 2015 г. и произтичащите от това промени в НИТАБ беше трудна и крайният резултат е противоречив, в известна степен. Като обективна причина за това може да се посочи и фактът, че на разискванията по този ЗИД на ЗКН в комисиите на НС не бяха поканени, нито представители на АБА, нито

представители на НАИМ, практика противоречаща на правилата на парламентарната практика.

2. Да продължат усилията за създаване и функциониране на подходящи механизми за взаимодействие със специализираните органи на полицията и прокуратурата за пресичане и преследване на дейността на иманяри и трафиканти на археологически ценности.

Очаквахме покана за участие в инициирана от специализираното звено специална среща на министър В. Рашидов и представители на МК, на Главна Прокуратура и АБА. По предварителна идея за април-май 2012 г., но ???..

Колегите от специализираното звено имаха и имат желание за сътрудничество, но шапката не съвсем. Постоянните промени в структурата на специализираните звена на МВР, респ. БОП, не са в полза на усилията в тази посока. През 2013 г. имаше определено раздвижване. Като резултат от контакти, консултации и срещи на представители на сектор „Трафик на културни ценности“ на ГДБОП към МВР и УС на асоциацията беше изработен и изпратен до ръководството на ГДБОП - МВР Меморандум, предлагащ сътрудничеството на АБА с експерти и съвместно медийно представяне и ангажиране на общественото внимание по проблемите, свързани с опазването на културното наследство. Стъпки към реално сътрудничество в тази посока не се случиха.

Проблемът с иманярството, трафика на ценности и фалшификати на движими културни ценности, обаче, си остава нерешен трайно. Нашите „колеги“, например Федерацията по металдетектинг, са много активни и се развиват цветущо. Ще припомним едно изречение от отчетния доклад за предходния мандатен период: “Усещането, че нещо в държавната машина пречатства ефективни действия в тази посока не ни напуска.”

3. Редовно издаване на електронното списание на АБА, формиране на постоянна редколегия и развитие на форумите за дискусии по актуалните проблеми, като източник за обмен на информация.

Постоянната редколегия на списанието беше формирана и гласувана на ОС през 2013 г. С удовлетворение можем да отбележим, че своевременното публикуване на два броя ежегодно на Бе-СА – 1 през юни и 1 през декември/януари е налице. В края на май/юни ще бъде публикуван първият брой и за 2016 г. Нещо повече, съгласно идеите за списанието, са публикувани и още 4 суплементата – два с дисертации на колеги и два с актите на научни конференции на докторанти от

Катедра Археология на СУ, НАИМ и други институции. Бихме могли да заявим, че това е най-успешната и възходящо развиваща се дейност на АБА. Заслуга за това имат редколегиата и особено главният редактор Мария Гюрова в екип с Георги Иванов и Бисерка Гайдарска. За успеха и качеството на списанието определено говори фактът, че мониторингът премина успешно и списанието ни е удостоено с индекс ERIH PLUS, което е голям успех за периодика в областта на хуманитаристиката. Надяваме се, че с успех ще се увенчае и опитът ни да влезем в листата на списания с импакт фактор.

Дневният ред (т. 6) на настоящото ОС предвижда да бъде представена по-подробна информация за списанието от техническия му редактор Г. Иванов.

4. Инициативи за изпълнение на изискванията на Чл. 148. (4) от ЗКН "Средства за извършване на редовни и спасителни теренни археологически проучвания се предвиждат ежегодно със закона за държавния бюджет на Република България." (Вж. Т. 1 по-горе)

III. Действия и инициативи за подкрепа и улеснение на професионалната дейност на членовете на АБА (съгласно конкретните проблеми и нужди)

1. Защита на професионалните права на членовете на АБА.

А. Доколкото е възможно помогнахме на колеги от Перник и Кюстендил и Монтана във връзка с проблеми с музейните им ръководства в изпълнение на ангажиментите им в екипи по спасителни проучвания по инфраструктурни проекти (2012-2103).

Проблеми имаха и колеги от Разград и Попово във връзка с изпълненията на проекти по т. нар. Туристически атракции.

Въпреки разбирането от страна на съответната дирекция на МК, тежък конфликт в музея в Чирпан се оказа на практика нерешим. Подобни ситуации са индикатор на негативното влияние на преките възможности на местната власт да решава професионалните въпроси в музеите политически.

Проблеми имаше и колега от музея във Велинград в хода на изпълнение на изследователски проекти от местен характер. Предоставената ни конкретна документация и възможността за диалог с директора на музея (за разлика от някои

от предходните случаи), бяха важни фактори проблемите в този случай да бъдат решени удовлетворително за двете страни.

Следва да продължат усилията да се решават проблемите, по възможност законово, по принцип.

Подкрепихме с писма до основните държавни институции, изпратени чрез БТА, справедливият протест и искания на колегите от музеите, галериите и библиотеките през ноември 2015 година за по-добро заплащане и бюджет на тези институции. Това беше повод отново да изразим позицията си, че „финансирането на дейностите на музеите и галериите, на редовните археологически проучвания и аварийна консервация чрез бюджета на Министерството на културата, такъв какъвто е предвиден за 2016, отново е повече от мизерен.“

Б. Друго, много по-цялостно и продължително усилие на АБА по тази точка беше инициативата за дискусия и формиране на общоприети от колегията Правила за полевата документация и презентирането на резултатите от археологическите проучвания на годишните отчети в НАИМ.

На ОС на АБА по време на НАК в Хисаря (2013 г.) беше обсъден финален вариант на предложението за общоприети изисквания, на които отговаря полевата археологическа документация. След обобщение на новите конструктивни предложения от работната група - В. Григоров и Р. Колева (обсъдени н интернет с колегията), те бяха депозираны за обсъждане в НАИМ – по секции и в Научния съвет. Това обаче не бе финализирано.

АБА се обърна към МК (юли 2015 г.) с предложение „да бъде създаден раздел (глава или приложение) към *Наредбата за извършване на теренни археологически проучвания*, в който: „да бъдат определени минимум нормативни изисквания към археологическата документация, необходими за приемането ѝ от съответната секция; да бъдат оповестени ясни правила, по които комисиите към съответните секции на НАИМ при БАН, оценяват отчета и документацията;“.

В отговора на МК (31.08.2015) ни беше съобщено, „че министерството ще предприеме необходимите действия за създаването на“ ... „документ имащ функцията на ясно разписани правила и изисквания, въз основа на които да бъде приемана и оценявана археологическата документация“. До момента нямаме информация да са предприети действия и постигнати конкретни резултати в тази посока.

Опитите за „неконвенционално“ представяне на резултатите от проучванията на някои колеги по време на отчетите през пролетта на 2016 г. и съответната реакция на НАИМ само потвърждават нуждата от решаването на този проблем.

С оглед на неудовлетворителните резултати от тези усилия на АБА, делегатите на ОС би следвало да обсъдят ситуацията и приемат конкретно решение по този много важен професионален проблем.

2. *Осъществяване на връзки със сродни организации от България и други държави и техните членове.*

Скоро след създаването си, през 2009 г., АБА депозира заявление за членство в Европейската Асоциация на Археолозите (ЕАА). Размерът на членският внос от 400 евро беше препятствие при финансовите ни възможности. Очаквайки да натрупаме известен финансов резерв, обмисляхме реалното влизане в ЕАА. През 2013 година, обаче, размерът на членския внос за асоциираните членове (corporate members) на ЕАА бе променен от 400 на 700 евро (Решение на Общо събрание на ЕАА в Пилзен, 6.09.2013). С оглед на неудовлетворителното ниво на събираемост на членския внос, това постави АБА в положение да избира - да плаща членския внос в ЕАА и да не може да осигурява редовното публикуване на електронното списание или да се откаже от членство (този проблем беше дискутиран на ОС през 2014 г.). След консултации на представителя на АБА в ЕАА Мария Гюрова с колеги от ръководството на последната, беше изготвено и отправено предложение на АБА за сключване на споразумение с ЕАА, съгласно което нашето сдружение да придобие статутът на *affiliate membership* (присъединено членство), което не изисква заплащането на членски внос. АБА се обърна към други корпоративни членове, за да потърси подкрепа относно предложението за въвеждане на диференциран и съобразен с нивото на доходи членски внос. Ситуацията се разви благоприятно и през февруари 2015 г. бе гласувана положителна резолюция по този казус от УС на ЕАА и финализирано и формулирано решение. Предложението бе разгледано от Група по изменение на Устава на ЕАА и е утвърден текстът на Меморандума, който АБА и всяка друга организация, която иска да подпише такъв с ЕАА за придобиване на статут на асоциирана организация ("affiliate organisation"). М. Гюрова представи концепцията на НАК 2015 в Гоце Делчев, където членовете гласуваха за продължаване и финализиране на процедурата. На предстоящото заседание на УС на ЕАА (април 2016 г. в Прага) М. Гюрова ще настоява УС да приеме необходимите поправки в документите на ЕАА, регламентиращи тази нова категория организации към ЕАА.

Срещата по покана на ръководството на Съюза на ландшафтните архитекти в България през април 2012 г. между представители на ръководствата на двете

организации не доведе до планираното подписване на меморандум за сътрудничество в областта на опазване на културното наследство. Причините за това трябва да се търсят в проявената инертност в УС и на двете организации.

Планираните стъпки за създаване на контакти и съвместни действия и със съюза на архитектите в България и други сходни организации намериха спонтанен и естествен израз в процеса на конституирането на **Форум културно наследство в риск**, в края на май 2015 г. и в целия следващ период до последно време. Те бяха предизвикани от общата тревога от изпълнението на редица проекти по т. нар. *Туристически атракции*, в които бяха изразходени милиони левове при непрозрачен избор, проекти и особено тяхното изпълнение в разрез с автентичност, и пр. предизвикващи меко казано съмнения и възражения. След сериозна дискусия на годишното събрание на АБА на 28.05.2015 г., по поканата и проектните документи на Форума – Меморандум и Декларация, сдружението гласува за участие в тази гражданска инициатива.

Друга група проблеми, стимулирали развитието на Форума и участието на АБА в него, са свързани с внесения от група депутати през лятото (отново) на 2015 година ЗИД на ЗКН, в който се предлагат дребни наглед поправки, които отключват широко вратата за нови облекчения в харченето на милиони за съмнителни проекти и съответното „отговорно“ изпълнение на проекти по новата програма с още по-значимо европейско финансиране (ок. 600 млн. лв.) на „туристически атракции“ за програмния период 2016-2020 г.

Мощната реакция чрез внесените становища в НС, пресконференции и медийни изяви, подпомогнати от симпатизиращи журналисти, затрудни бързото и безпроблемно приемане на поправките. За съжаление, има вероятност, след различни увъртания и процедурни хватки, ако не изцяло, в голямата си част този ЗИД за бъде гласуван при предстоящото второ четене в зала от НС. Поведението на стоящите зад тази поправка сили е тревожно от гледна точка на реалното отношение на управляващите по отношение не тези сериозни проблеми. За пръв път от години вносителите на становища от неправителствени организации, вкл. и АБА, не бяха поканени на обсъжданията в парламентарните комисии. Едва през март т.г., след като предложението беше вече гласувано на първо четене в пленарна зала, беше организирано едно куртоазно „широко“ обсъждане в Комисията по култура и медии.

С оглед на изключително тежката ситуация, както по конкретния казус, липсата на прозрачност за начините на осъществяването на проектите от новия програмен период е необходимо АБА да обсъди и потвърди на настоящото ОС при ясни условия участието си в инициативата „Форум културно наследство“ и по-

нататъчните си действия по тези проблеми. Един от конкретните ангажименти е участието на АБА чрез свои представители в експертната група на Форума, създадена за да се подготвят адекватни на наболелите проблеми в опазването на културното наследство промени в ЗКН и съпътстващата го подзаконова база.

Уважаеми колеги,

Равносметката за изминалия период е, че в контекста на планирани и непредизвикани събития от различен характер, АБА показва последователност в действията си, продиктувани от програмните ѝ документи. Обичайните вече покани за участие на нейни представители в работни групи на МК, за предложения за номиниране на колеги в конкурсите „Археолог на годината“ и носителите на наградите „Златен грифон“, на наградите за принос към българската култура, контактите на различни медии и журналисти с представители на АБА за становища по злободневни проблеми в областта на културното наследство, са обективен израз на завоювана позиция на утвърдена неправителствена организация, изразяваща мнението и интересите на голяма част от професионалната гилдия на археолозите в България.

Това е отговорност и предизвикателство за по-нататъчната работа на сдружението.